

مسئولیت مسلمانان در قبال محیط زیست

پوهندوی صنعت الله جویا

دیپارتمنت تعلیمات اسلامی، پوهنځی شرعیات پوهنتون بدخشان،

sunatullahjuja@gmail.com

0009-0001-8530

نویسنده

نشان برقی

نشانه ارکاید

چکیده

موضوع محیط زیست در عصر کنونی یکی از موضوعات مهم و داغ می باشد، حقیقت مسلم است که تمام موجودات حیه به شمول انسانها به محیط سالم به خاطر بقاء حیات شان نیازمند محیط سالم اند، دین مبین اسلام نیز به اهمیت موضوع اشاره نموده است، آیات متعددی قرآنی و احادیث گهربار رسول الله صلی الله علیه وسلم در قبال استفاده درست از محیط زیست تأکید نموده و هدف تحقیق، بیان مسئولیت شرعی مسلمانان در قبال محیط زیست می باشد، تا همه افراد جامعه در قبال موضوع خود را مسوول پنداشته بی تفاوت نباشند، این مقاله به شیوه تحلیلی روش استقرائی و کتابخانه‌یی بوده و از متون معتمد دینی مسائل اخذ گردیده است، یافته های تحقیق نشان میدهد که محیط پاک و سالم برای زیست امر مهم و ضروری می باشد، نتایج تحقیق میرساند که در صورت استفاده ناسالم از محیط زیست حیات موجودات حیه به چالش مواجه میگردد، تخریب و آلوده ساختن محیط زیست عوامل مختلف دارد، راه حل به خاطر حفاظت محیط زیست آگاهی دهی به افراد جامعه با بیان اضرار و عواقب وخیم آن و تطبیق قانون توسط حکومت ها مسئولیت پذیری همه افراد جامعه می باشد.

کلید واژه ها: اسلام، تخریب، زیست، قرآن، محیط .

The Responsibility of Muslims Towards the Environment

Author
E-Mail
Orcid

Sunatullah Joya

Islamic Studies Department, Shariah Faculty, Badakhshan
University, Badakhshan Afghanistan
sunatullahjuya@gmail.com
0009-0001-8530

Abstract

The environment has become one of the most pressing and critical issues of the modern era. It is an undeniable fact that all living beings, including humans, require a healthy environment for their survival. The Islamic faith also emphasizes the importance of this matter. Numerous Qur'anic verses and the noble sayings of Prophet Muhammad (peace be upon him) stress the responsible use of the environment. The aim of this research is to highlight the religious obligations of Muslims toward the environment so that all members of society view themselves as accountable and do not remain indifferent to this critical issue. This paper utilizes an analytical approach, employing inductive and library-based research methods, drawing upon authoritative religious texts. The findings reveal that maintaining a clean and healthy environment is essential for life. The results indicate that irresponsible use of the environment poses serious challenges to the survival of living beings. Environmental degradation and pollution stem from various causes, and the solution lies in raising public awareness about the harmful consequences, ensuring the enforcement of environmental laws by governments, and fostering a sense of responsibility among all individuals in society.

Keywords: Islam, degradation, environment, Qur'an, ecology

مقدمه

الحمد لله رب العالمین و الصلاة و السلام علی رسولہ الامین و علی آلہ و أصحابہ
أجمعین
اما بعد:

الله متعال انسان را من حیث خلیفه خود در روی زمین خلق نموده او را مأمور به آبادی و عمران زمین نموده است، زمین زادگاه انسان و محل زیست همه موجودات حیه می باشد، الله متعال آب و هوای زمین را برای امرار معیشت انسان و تمام موجودات حیه سازگار خلق نموده است، تمام نیاز مندهای مادی از خاک زمین فراهم می شود، گیاهان درخت و سنگ همه آن چیزیکه در زمین قرار دارد به فایده موجودات حیه آفریده شده است. الله انسان و جن را به خاطر عبادت و پرستش خود خلق نموده و هم چنان از انسان صراحتاً در قرآن کریم خواسته شده تا زمین را اعمار نمایند.

زمین گاهواره انسان است، بشر تمام نیازهای مادی خود را از خاک زمین فراهم می نماید، متأسفانه به اثر استفاده نا مطلوب انسانها کره زمین تخریب گردیده است، در عصر متمدن ما شاهد آلودگی هوا و تخریب این سرمایه عظیم انسانی هستیم، علمای زمین شناسی صدای خود را بلند نموده از بروز فاجعه بزرگ خبر می دهند، استعمال اسلحه مخرب، ماشین آلات، ازدیاد نفوس انسانی عوامل اند که در تخریب محیط زیست نقش به سزا دارند. درین مقاله سعی شده تا ضمن بیان عوامل مخرب محیط راه حل های مناسب نیز پیشنهاد گردد، درین شکی نیست که نوشتن مقالات علمی در جهت بیداری انسانها نقش مهم ایفاء می نماید.

تبیین مسأله

یکی از معضلات بزرگ در جهان معاصر تخریب محیط زیست می باشد، با وصفیکه دین مبین اسلام به عمران زمین امر نموده از مسلمانان اکیدا می خواهد تا محیط زیست را تخریب و آلوده نسازند، با در نظر داشت این همه تأکیدات نصوص دینی مسلمانان در حفاظت محیط زیست نقش مهم دارند، درین شکی نیست که تخریب محیط زیست در دراز مدت باعث بروز آفات و امراض مهلک گردیده حیات موجودات حیه را به مشکل مواجه می سازد، ما مسلمانان مسوولیت داریم تا در زمینه اقدام نموده حتی المقدور به خاطر

حفاظت محیط زیست عمل نمایم، جامعه را از طریق میدیا، منابر، مساجد، نوشتن مقالات و کانفرانس ها آگاهی داده مسوولیت خود را ایفاء نمایم.

پرسش های تحقیق

سوال اصلی:

س: محیط زیست چی را می گویند کدام عوامل باعث تخریب آن می گردد؟

سوالهای فرعی:

س 1: محیط زیست چیست؟

س 2: قرآن کریم راجع به محیط زیست چی رهنمایی دارد؟

س 3: با کدام راه کار ها جلو تخریب محیط زیست گرفته خواهد شد؟

س 4: مسوولیت ما در قبال محیط زیست چی می باشد؟

اهداف تحقیق

مقاله حاضر میخواهد به اهداف ذیل نایل گردد:

1. شناخت اضرار تخریب محیط زیست؛

2. شناخت اسباب آلودگی محیط زیست؛

3. راه های جلوگیری از تخریب محیط زیست؛

4. راهنمای های دین در پیرامون موضوع؛

5. مسوولیت ما در قبال محیط زیست.

پیشینه ی تحقیق

پیرامون موضوع محیط زیست مقالات زیادی تحریر شده است، منجمله مقاله ای (ارزیابی عوامل موثر بر تخریب محیط زیست با استفاده از شاخص های آلودگی آب: مطالعه موردی ایران) <https://aes.basu.ac.ir> این مقاله در پیرامون عوامل موثر بر تخریب محیط زیست در کشور ایران نوشته شده است، درین شکی نیست که بسا عوامل در تمام دنیا اثرات ناگوار بر محیط زیست می گذارد، افغانستان نیز از آن مصئون نمانده است.

مقاله دیگری تحت عنوان (بررسی عوامل موثر در تخریب محیط زیست) civlica.com. این مقاله توسط دانشجویان پوهنتون گیلان در دوره ای ماستری به رشته

تحریر در آورده شده است، درین مقاله در قسمت آلودگی های (آب، خاک، هوا و صوت) بحث همه جانبه صورت گرفته است.

مقاله دیگری تحت عنوان (انسان؛ مهم ترین عامل تخریب محیط زیست) به تاریخ 18 حمل 1401 توسط دانشمند ایرانی imna.ir/news/580602/ نوشته شده است. درین مقاله وضعیت محیط زیست نگران کننده خوانده شده است، هم چنان درین مقاله پیشنهاد شده است، تا راه حل برای بیرون رفت از این معضل جستجو گردد. یافته های تمام پژوهش نشان میدهد که محیط زیست در حال تخریب بوده عدم توجه به این موضوع باعث بحران بشری گردیده حیات تمام موجودات حیه را به خطر مواجه می‌سازد.

ویژگی مقاله بنده نسبت به مقاله های که در فوق تذکر یافته درین است که درین مقاله سعی شده تا واژه ها درست تعریف شود، موضوع با استدلال از آیه های قرآن کریم و احادیث نبوی ﷺ بیان شود، اضرار تخریب محیط در روشنی اقوال علماء خیلی برجسته بیان و توضیح داده شده است، راه حل ها برای جلوگیری از تخریب محیط زیست و هم چنان مسوولیت مسلمانان در پر تو نصوص دینی در قبال محیط زیست توضیح گردیده است.

روش تحقیق

روشی که در این پژوهش به کار گرفته شده است روش استقرائی و کتابخانه‌یی بوده که با استفاده از منابع مکتوب با رعایت مراحل پژوهش علمی صورت گرفته است. در این پژوهش از مقالات، کتاب ها و رساله ها برای غنای موضوع استفاده شده است.

اهمیت تحقیق

محیط زیست از موضوعات مهم و درخور توجه بوده به همین خاطر علمای جهان معاصر به آن توجه مبذول داشته در قسمت محیط زیست مقالات و تحقیقات زیادی نموده اند، متون دینی نیز به اهمیت موضوع اشاره نموده طوریکه الله متعال در آیه قرآنی میفرماید: **هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا (سوره هود آیه 61)** الله ذاتی است که شما را از زمین آفرید و آبادانی زمین را به شما واگذار نموده است. زحیلی در تفسیر آیه مبارکه می‌نویسد:

«وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا أَيُّ جَعَلَكُمْ عَمَارًا تَعْمُرُونَهَا وَتَسْتَغْلُونَهَا بِالزَّرْعَةِ وَالصَّنَاعَةِ وَالْبِنَاءِ . فَكُونَ

الْأَرْضَ قَابِلَةً لِلْعِمَارَةِ النَّافِعَةَ لِلْإِنْسَانِ» (زحیلی، 1418 هـ: ج 12 ص 99)

شما را برای عمارت زمین گمارید تا آن را با پیشه زراعت و صنعت و اعمار ساختمانها آباد سازید، از سوی دیگر الله متعال زمین را صالح و سازگار برای عمارت خلق نموده است، تمام اشیاء که به سود و نفع انسان است در زمین موجود می باشد.

در فرهنگ دهخدا معنای استعمار چنین بیان شده است:

«استعمره المكان» باشند ای آن جای گردانید او را، استعمار به معنای مطالبه آبادانی از کسی. (دهخدا)

واژه استعمار و اعمار در اصل به معنای تفویض آبادی زمین به کسی می باشد، لازمه کلمه استعمار این است که وسائل لازم را در اختیار شخصی قرار دهد، الله متعال وسائل عمران و ظرفیت و استعداد آباد سازی و عمران زمین را به انسانها اعطاء نموده است.

نتایج و یافته ها

مفهوم شناسی محیط زیست

محیط زیست عبارت ترکیبی از دانش های متفاوت در علم است که شامل مجموعه ای از عوامل زیستی و محیطی در قالب محیط زیست و غیر زیستی (فیزیکی، کیمیایی) است که بر زندگی یک فرد یا گونه تأثیر می گذارد و از آن تأثیر می پذیرد. امروزه این تعریف غالباً به انسان و فعالیت های او مرتبط می شود و می توان محیط زیست را مجموعه ای از عوامل طبیعی کره زمین، همچون هوا، آب، اتمسفر، صخره، نباتات و غیره، که پیرامون انسان هستند، خلاصه کرد محیط زیست عبارت ترکیبی از دانش های متفاوت در علم است که شامل مجموعه ای از عوامل زیستی و محیطی در قالب محیط زیست و غیر زیستی (فیزیکی، کیمیایی) است که بر زندگی یک فرد یا گونه تأثیر می گذارد و از آن تأثیر می پذیرد. (مهدی، 1392: 122)

تعریف محیط زیست: محیط که ما در آن زیست داریم، به عبارت دیگر تمام چیزهایی که در کره زمین خلق شده اند، اعم از کوهها، اشجار، نباتات، آب، هوا، معادن همه محیط زیست محسوب می گردند.

جایگاه محیط زیست در قرآن کریم

قرآن کریم مسلمانان را به اعمار زمین امر نموده است، مسوولیت انسانها ساکن در زمین است تا این کره خاکی را آباد سازند، طوریکه الله متعال می فرماید:

هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا (سوره هود آیه 61)

الله ذاتی است که شما را از زمین آفرید و آبادانی زمین را به شما واگذار نمود.

ابن عباس در قسمت تفسیر آیه مبارکه می گوید:

الله متعال شما را به اعمار و باز سازی زمین توانایی و قدرت بخشیده است، تا با

استفاده ازین نعمت موهوبه الهی زمین را اعمار و شگوفا سازید (ابن عباس، ب

ت: 1/123)

درین شکی نیست که تخریب ضد اعمار می باشد، هر انسان در قسمت اعمار زمین سعی و تلاش نکرد بی تفاوتی را اختیار نمود، یا اینکه دست به تخریب محیط زیست زد و زمین را تخریب نمود، در حقیقت به این اشارد الهی توجه نه نموده و بر خلاف آموزه قرآنی عمل نموده است.

درخت از نعمت های جلیل الهی بوده که باعث شادابی و طراوت زمین می شود، درخت در حیات موجودات حیه نقش مهم دارد، کلمه (شجر) در قرآن کریم هفت مرتبه تکرار شده است، و ماده (الحرث) کشت و زراعت که نشانه آبادی زمین و طراوت آن می باشد (5) مرتبه در قرآن کریم ذکر گردیده است، آب مایه حیات بدون آب زندگی ممکن نیست، در قرآن کریم (17) مرتبه از آب یاد شده است.

جایگاه محیط زیست در حدیث نبوی صلی الله علیه وسلم

به اهمیت موضوع در احادیث زیادی اشاره شده، رسول الله صلی الله علیه وسلم کسانی را که محیط را آلوده می سازند، و باعث تخریب محیط زیست می شوند نفرین نموده است.

عن أبي هريرة، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «اتقوا اللعائين» قالوا: وما اللعائان يا رسول الله؟ قال: «الذي يتخلى في طريق الناس، أو في ظلمهم»

از ابو هریره - رضی الله عنه - روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «بر

حذر باشید تا در زمره دو گروهیکه مورد لعنت قرار دارند محسوب نشوید» صحابه پرسیدند ای رسول خدا! این دو گروه کی ها هستند ایشان فرمودند: «کسانیکه در راه عامه

و سایه های مردم می نشینند قضای حاجت نموده محیط را آلوده می سازند»

(مسلم، ب ت: 1 / 226).

در حدیث دیگری رسول الله صلی الله علیه وسلم پیرامون محیط زیست تاکید نموده سه گروهی را که باعث تخریب محیط زیست می شوند نفرین نموده است. عن معاذ بن جبل، قال: قال رسول الله - صلی الله علیه وسلم -: «اتَّقُوا الْمَلَاعِنَ الثَّلَاثَةَ: الْبِرَّازَ فِي الْمَوَارِدِ، وَقَارِعَةَ الطَّرِيقِ، وَالظِّلَّ» (ابوداود، 2009 م: 1 / 21) .

از معاذ بن جبل روایت است که گفت: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «برحذر باشید تا در زمره سه گروهی که مورد لعنت قرار دارند محسوب نشوید، کسانی که کنار جوی و آبگیره مردم را کثیف میکنند، کسانی که در راه عامه قضای حاجت می کنند، کسانی که سایه های مردم را آلوده می سازند.

درین دو حدیث به اهمیت موضوع محیط زیست پیامبر صلی الله علیه وسلم اشاره نمودند، و افرادی را که محیط زیست را تخریب میکنند ملعون خوانده است.

جوی ها و دریا ها که از نعمت های پر ارزش الهی اهمیت بسزایی در حیات موجودات حیه دارند، این نعمت های پر ارزش الهی در حال تخریب قرار دارند، تمام کثافات به طور بی رحمانه به دریا ها و کنار دریا های ریخته می شود، آب که مایه حیات انسان و تمام موجودات حیه می باشد کثیف و آلوده شده است. آلودگی آب از یک سو محیط زیست را تخریب و از سوی دیگر باعث انقراض ماهی ها که از منابع خوب غذایی محسوب می شوند گردیده است.

ریختن کثافات در راه ها و پارک های عامه نیز یک فرهنگ مبتذل و مروج در کشور ما افغانستان بوده باشند گان دهات و شهرها به این عمل دست می زنند، در حالیکه آموزهای دینی این امر را نکوهش نموده افرادی را که باعث تخریب و آلودگی محیط می - گردند ملعون خوانده است.

ایمان تنها باور نبوده بلکه از انسان مسلمان میخواهد تا طبق مقتضای آن عمل نماید، رسول الله صلی الله علیه وسلم می فرمایند:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسِتُّونَ أَوْ سَبْعُونَ بَابًا، أَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ، وَأَزْفَعُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ» (ابن ماجه، 2009 م: 1 / 22)

از ابو هريره روايت است كه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمودند: ايمان شصت و چند يا هفتاد چند شاخه دارد، پائين ترين آن دور كردن چيزهايكه مورد اذيت انسانها مي شود از سر راه بوده، و بلندترين شاخه ايمان گفتن لا اله الا الله است، حياء نيز يك بخش از ايمان مي باشد.

درين حديث مبارك رسول الله صلى الله عليه وسلم پاك نگهداري راه هاي عامه و دور كردن چيزهاي كه باعث اذيت عابرين مي گردد يكي از بخش هاي ايمان معرفي نمودند، بر عكس كسانيكه محيط را آلوده و راه ها عامه را تخریب مي كنند، عمل شان باعث اذيت عابرين ميگردد، در حقيقت به مقتضاي ايمان شان عمل نكرده اند، ايمان شان ناقص مي باشد.

در جاي ديگر چنين فرمودند:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يُمِيطُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ» (بخاري، 1422 هـ ق: 3 ص 133).

از ابو هريره رواست استكه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمودند: دور كردن اشياي كه باعث اذيت عابرين مي شود از سر راه در ذات خود صدقه است.

مسئوليت مسلمانان در قبال محيط زيست

اعمار زمين و شاداب و سرسبز ساختن آن مسئوليت ديني و شرعي همه انسانهاي ساكن درين کره خاكي بوده هر گونه غلفت و اهمال در زمينه عواقب خطير و ناگوار را در قبال خواهد داشت، در جوامع بشري انسانها متفاوت بوده همه به يك طرز ديد نمي باشند، تعداد كثيري از انسانها به خاطر منافع شخصي شان حيات افراد جامعه را به خطر مواجه مي سازند، تخریب محيط زيست امروزه به يك فرهنگ مبدل شده است، هيچ كس خود را در زمينه مسوول نمي پندارند، در حاليكه اين عمل در شريعت اسلامي زشت و گناه خوانده شده است، دين مبين اسلام به مسلمانان دستور مي دهد تا مسووليت امر به معروف و نهی از منکر را انجام دهند، ترك اين عمل در همه ابعاد زندگي باعث تباهي انسانها مي شود.

الله متعال مي فرمايد:

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ...

سوره آل عمران آيه 110.

شما بهترین امت هستید که برای مردم پدید آورده شده است، به کار شایسته امر میکنید و از کار ناشایسته باز میدارید.

ابن کثیر می گوید:

وجه بهتری امت درین است که امر به معروف و نهی از منکر می نمایند. (ابن کثیر، 1430 هـ.ق: 3 / 334).

درین شکی نیست تخریب زمین که خانه و محیط زیست انسانها و موجودات حیه می باشد، یک عمل زشت و شنیع بوده عواقب و پیامدهای ناگوار را در قبال دارد، مسوولیت همه مسلمانان است تا حتی المقدور جلو کسانی را که محیط را آلوده می سازند و تخریب میکنند بگیرند، از طریق میدیا و منابر به مردم آگاهی داده شود، تا درین مورد توجه نمایند.

امر به معروف و نهی از منکر از ویژگی های این امت خوانده شده است، درین شکی نیست که اعمار زمین کار معروف و تخریب آن منکر و گناه است، باید مسوولانه در زمینه عمل نمود. طبق این ارشاد الهی ما در قبال محیط زیست مسوولیت داریم تا جلو کسانی را که محیط را تخریب میکنند گرفته شود، در غیر آن کره زمین به مخروبه مبدل گردیده حیات موجودات حیه به انواع از چالش ها مواجه می شود.

رسول الله صلی الله علیه وسلم در پیرمون امر به معروف و نهی از منکر می فرماید: عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ رَأَى مُنْكَرًا فَاسْتَطَاعَ أَنْ يُغَيِّرَهُ بِيَدِهِ فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ وَقَطَعَ هَذَا بَقِيَّةَ الْحَدِيثِ وَفَاءُ ابْنُ الْعَلَاءِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ بِلِسَانِهِ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ» (ابی داود، ب ت، 415 / 11)

از ابوسعید خدری روایت است که گفت: شنیدم از رسول الله صلی الله علیه وسلم که میفرمودند: کسی که منکر (عمل زشت) مشاهده نمود اگر توان منع کردن را داشت با دست خود منع کند، اگر توان آن را نداشت به زبان خود منع کند، اگر توان آن را نداشت به دل خود آن را زشت و کریه بیندارد، این ضعیف ترین مرحله ایمان است.

مسئولیت هر فرد جامعه است که با منکرات ستیز و مبارزه نماید، در صورت توان با دست خود جلو افرادی را که عمل زشت را مرتکب می شوند بگیرد، به همین منوال به زبان و قلب خود در مقابل منکر مبارزه کند.

در قسمت حفاظت از محیط زیست باید همه مسوولانه سعی نمایند، تا جلو تخریب محیط زیست گرفته شود، در غیر آن همه گناهکار می شوند و محیط تخریب و از استفاده بیرون شده انواع از امراض و بدبختی دامن گیر بشر می گردد.

راه های مبارزه با تخریب محیط زیست

1. آگاهی دهی برای مردم از طریق منابر و میدیا، درین شکی نیست که مسجد و

ممبر در جوامع مذهبی نقش بسیار مهم در تغییر ذهنیت افراد دارد، دروس مساجد خطبه های جمعه فرصت خوبی برای بیان حقایق و روشن گری در جامعه می باشد، با استفاده ازین فرصت باید به اهمیت محیط زیست مردم را آگاه نمود، در روشنی آیات قرآنی و احادیث گهر بار رسول الله صلی الله علیه وسلم موضوع را توضیح داد.

2. استفاده دوباره از مواد به جای دور ریختن آن، در صورت امکان باید مواد

استفاده شده به صورت های شرعی و صحی آن مورد استفاده قرار گیرد.

3. مصرف کمتر چیزهایی که باعث تخریب محیط می شود مانند کیسه پلاستیکی.

4. غرس و نگهداری از درختان، بازیابی مواد و مصرف کمتر انرژی می تواند به کاهش اثر گلخانه ای و گرم نشدن زمین کمک کند.

5. استفاده محدودتر از عراده جات مصرف سوخت پاک در کارخانه ها.

6. دفن نمودن کثافات و اشیاء استفاده شده در زمین.

7. تدوین قانون حفاظت از محیط زیست و تطبیق آن در جامعه، مجازات

کسانی که مکررا در تخریب محیط زیست نقش دارند.

اضرار تخریب محیط زیست

1. تخریب محیط زیست باعث شیوع امراض می گردد

2. حیات موجودات حیه را به خطر مواجه می سازد.

3. هزینه مصارف زندگی را بالا می برد، بیشتر انسانها به خاطر تداوی امراضی که ناشی از تخریب محیط زیست است پول های هنگفتی به مصرف می‌رسانند.

4. زیبای های طبیعت را از بین می‌برد. برای مبارزه با تخریب محیط زیست همه باید دست به هم دهند.

نتیجه گیری

محیط زیست عبارت است از مجموعه‌ای از عوامل طبیعی کره زمین همچون هوا، آب، اتمسفر، صخره، گیاهان و غیره، که پیرامون انسان هستند. انسانها و تمام موجودات حیه در زندگی یومیه خود از آنها استفاده می‌کنند. قرآن کریم راجع به محیط زیست تاکید ویژه‌ای دارد از انسانها می‌خواهد که زمین را اعمار و آباد کنند، تخریب محیط عمل زشت و خلاف آموزهای اسلامی می‌باشد، در احادیث زیادی راجع به محیط زیست و حفاظت از منابع طبیعی تاکیدات صورت گرفته است. راهای جلوگیری تخریب محیط زیست: از طریق آگاهی دهی برای افراد جامعه غرس اشجار مثمر و غیر مثمر، تقلیل استفاده از وسائلی که باعث تخریب محیط زیست می شوند جلوگیری تخریب محیط گرفته خواهد شد. تمام مردم بالاخص قشر تحصیل کرده در قبال محیط زیست مسوولیت دارند تا حتی المقدور به خاطر جلوگیری از تخریب محیط زیست مبارزه و عمل نمایند، با نوشتن مقالات و کانفرانس ها پیرامون موضوع به مردم آگاهی دهند. دولت اسلامی مسوولیت دارد تا از طریق تطبیق قانون محیط زیست جلو تخریب محیط را بگیرد.

منابع

القرآن الكريم

ابن عباس، عبد الله بن عباس - رضي الله عنهما - (ب ت) تنوير المقباس من تفسير ابن عباس، جمع و ترتيب: مجد الدين أبو طاهر محمد بن يعقوب الفيروزآبادي، لبنان: دار الكتب العلمية .

ابن ماجه، ابن ماجه أبو عبد الله محمد بن يزيد القزويني، وماجة اسم أبيه يزيد (ب ت) تحقيق: محمد فؤاد عبد الباقي بيروت: دار إحياء الكتب العربية.
ابوالفداء، إسماعيل حقي بن مصطفى الإستانبولي الحنفي الخلوئي، المولى أبو الفداء (ب ت) روح البيان، بيروت: دار الفكر

ابي داود، أبو داود سليمان بن الأشعث بن إسحاق بن بشير بن شداد بن عمرو الأزدي السَّجِسْتَانِي (ب ت) بيروت: المكتبة العصرية، صيدا .
بخارى، محمد بن إسماعيل أبو عبد الله البخاري الجعفي (1422 هـ) چاپ اول، بيروت: دار طوق النجاة.

خازن، علاء الدين علي بن محمد بن إبراهيم بن عمر الشيعي أبو الحسن، المعروف بالخازن (1415 هـ) لباب التأويل في معاني التنزيل، چاپ اول، بيروت: دار الكتب العلمية .

دهخدا، ص ۲۱۲۳۷ علی اکبر، (۱۳۷۷ هـ ش)، لغت نامه دهخدا، ایران: چاپ دانشگاه تهران.

زحيلي، وهبة بن مصطفى الزحيلي (1418 هـ ق) التفسير المنير في العقيدة والشريعة والمنهج، بيروت: دار الفكر.

گروه از دانشمندان ایرانی (1401) <https://aes.basu.ac.ir>

مهدی، روانشاد نیا مهدی (1393 هـ ش) کتاب مدیریت ایمنی، ایران: دانشگاه تهران.
نیشابوری، مسلم بن الحجاج أبو الحسن القشيري النيسابوري (ب ت) المسند الصحيح المختصر بنقل العدل عن العدل إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم، بيروت: دار إحياء التراث العربي